

JĘZYKOZNAWSTWO STOSOWANE / PRAKTISCHE TAALKUNDE

ROCZNIKI HUMANISTYCZNE
Tom LXIV, zeszyt 5 – 2016

ZESZYT SPECJALNY / SPECIALE UITGAVE

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rh.2016.64.5s-11>

PAVLÍNA KNAP-DLOUHÁ

INVLOED VAN HET EUROPEES RECHT OP DE NEDERLANDSE EN TSJECHISCHE RECHTSTAAL: EEN VERGELIJKING

Abstract. Het onderwerp van deze bijdrage is het belang van juridische vertaling in een meertalig Europa. Na het in kaart brengen van de kenmerken van juridische vertaling en juridische communicatie wordt aandacht besteed aan de specifieke situatie van de Europese Unie met het oog op meertaligheid en vertaaldiensten. Hoewel alle officiële talen van de Europese Unie op papier dezelfde status hebben, kijken we naar de echte situatie en vooral naar de vorming van zogenaamde “werktalen” en het gebruik ervan in de belangrijkste instellingen van de Europese Unie. Hierbij biedt de vergelijking van het officiële aantal brontalen in vertaling in 1997 en in 2013 en het aantal vertaalde pagina’s per doeltaal een interessant perspectief. De sterk dominante positie van Engels zal duidelijk zijn. Als casestudy wordt de positie onderzocht van twee minder gesproken Europese talen, het Nederlands en het Tsjechisch.

Trefwoorden: vertaling; Europese Unie; minder gesproken talen; juridische vertaling; Nederlands; Tsjechisch.

1. INLEIDING

Het onderwerp van deze bijdrage is de betekenis van vertalen in meertalig Europa. Na het in kaart brengen van de kenmerken van het juridisch vertalen en de juridische communicatie als voorbeeld van de talige verscheidenheid binnen de Unie zal aandacht besteed worden aan de algemene situatie in de Europese Unie in het kader van meertaligheid en de vertaaldiensten.

Mgr. PAVLÍNA KNAP-DLOUHÁ, Ph.D., is Assistant Professor bij het Instituut voor Neerlandistiek van de Palacký Universiteit; correspondentie-adres: Katedra nederlandistiky FF, Univerzita Palackého, Křížkovského 10, 771 80 Olomouc, Tsjechië; e-mail: pdlouha@yahoo.com

Het vertalen van juridische teksten is met meerdere specifieke uitdagingen verbonden. Het vertalen in het kader van de EU dient te worden beschouwd als een bijzondere vorm van juridisch vertalen. De regeling van de taalkwestie van de Europese Unie is in principe in het Verdrag van Lissabon (2007) uitgewerkt en waarborgt onder andere de gelijkwaardigheid van alle officiële talen van de lidstaten van de EU (Raad van de Europese Unie 2008). Daarom moet ook de gehele EU-wetgeving in alle officiële EU-talen voorhanden zijn. Het vertalen in de EU is niet alleen noodzakelijk maar ook nogal omvangrijk. Hoewel alle EU-talen officieel dezelfde status hebben, hebben zich bepaalde *werktalen* gevormd en gebruiken niet alle EU-organen altijd al de talen bij hun interne zittingen.

Het Engels geniet ongetwijfeld de positie van *lingua franca* binnen de EU. Veruit de meeste juridische documenten worden uit het Engels naar de andere (kleinere) EU-talen vertaald. De vraag rijst welke gevolgen dit heeft voor de (nieuwe) Europese terminologie in desbetreffende talen. En zijn die gevolgen anders als we naar een andere Germaanse taal als het Nederlands kijken die veel dichter bij het Engels staat, dan als we bijvoorbeeld naar het Tsjechisch kijken?

2. JURIDISCH VERTALEN

Juridische vertalingen nemen een specifieke stilistische en translato-logische positie binnen de vakvertaling in. Van de vertaler van dit type tekst wordt verwacht dat zij of hij de vertaling in een stilistisch adequate vorm afhankelijk van de functie van de doeltekst in de ontvangende socio-culturele omgeving opstelt. Daarom moet de vertaler de stilistische kenmerken van deze teksten grondig kennen en in staat zijn om de typische tekstvormende elementen in beide talen te gebruiken.

Bij juridisch vertalen gaat het niet alleen om de herformulering van de tekst uit de brontaal in de doeltaal, maar het gaat vooral om de verplaatsing van de tekst uit een bepaald rechtssysteem in een ander met respect voor de stijl van de rechtstaal van het betreffende systeem.

De specifieke kenmerken van de rechtstaal, het bijzondere doel van juridische teksten en het unieke effect van concrete juridische taalhandelingen weerspiegelen zich ook in de vertaalwetenschappelijke analyse van rechtsteksten. De vertalingen van juridische teksten vereisen een gespecialiseerde voorbereiding van de vertalers, waarbij alle problematische aspecten worden

gerespecteerd. Een onontbeerlijk onderdeel van deze voorbereiding vormen de volgende vier competenties (Knap-Dlouhá & Štefková 2008):

- ♦ *taalcompetentie*
- ♦ *vakkundige competentie* (kennis van het rechtssysteem van het uitgangs- en doelland)
- ♦ *linguïstische competentie*
- ♦ *translatologische competentie*

De competenties zijn nauw met elkaar verbonden. Het opbouwen van de translatologische en linguïstische competentie veronderstelt de toepassing van kennis uit het gebied van de vakkundige competentie. De systeemgebondenheid van de juridische terminologie verklaart dat er geen internationale rechtstaal bestaat. Alleen voor sommige rechtsgebieden die sterk geïnternationaliseerd zijn, heeft zich een internationale rechtstaal ontwikkeld. Hiermee doelen we op het Europees recht.

De linguïstische competentie verschaft de vertaler kennis van de typische stilistische kenmerken van de te vertalen tekst. Bij het vertalen van juridische teksten gaat het vooral om de kennis van de stilistische traditie van de doeltaal, waarin de tekst geformuleerd moet worden. Vanuit het standpunt van de vertaler zijn juridische teksten bijzonder moeilijk, onder meer vanwege de hoge concentratie aan juridische termen en collocaties die uit de stijl van deze teksten voortvloeien. Terwijl bijvoorbeeld natuurkundige teksten zich tot een afgebakend terminologisch gebied beperken, normeren juridische teksten, handelingen en gedragingen op alle gebieden van het leven, waardoor ook terminologie van uiteenlopende wetenschappelijke domeinen in deze teksten is terug te vinden.

Ook de zuiver juridische terminologie stelt de vertaler voor een uitdaging. De juridische termen worden namelijk door een paradox gekenmerkt, waarmee zowel de wetgever in het wetgevend proces als de rechter-advocaat-officier van justitie of procureur te kampen heeft als het recht toegepast moet worden, en dit geldt uiteraard ook voor de juridische vertaler bij de vertaling van deze teksten. We doelen hier op het dubbele gezicht van juridische termen die enerzijds vaak zeer abstracte, ontastbare normen en waarden van de maatschappij benoemen (bijvoorbeeld *goed gedrag*, *zelfverdediging*, *nachtrust*) en anderzijds streven naar eenduidigheid, doorzichtigheid, gemotiveerdheid, waardoor ze geen ruimte voor een mogelijke foute interpretatie laten.

De linguïstische competentie betreft dus een complex van partiële vaardigheden en kennis die vooral voortvloeien uit de:

- ♦ *stilistische (tekstsoort-) competentie*: de stilistische analyse van de juridische tekstsoorten in beide talen en het gebruik van zowel karakteristieke syntactische en lexicale middelen als van tekstnormerende conventies;
- ♦ *terminologische competentie*: de analyse en vergelijking van begripssystemen van de juridische terminologie, het vaststellen van de mate van equivalentie en de beoordeling van de mogelijke en geoorloofde manieren van interpretatie.

Op basis van de *translatologische competentie* is de vertaler in staat om uit het spectrum van vertaalmethodes, afhankelijk van de geadresseerde en de functie van de vertaling in de ontvangende context, de juiste methode te kiezen en toe te passen. Hoewel we de translatologische competentie hier als een aparte vaardigheid afgrenzen, zouden we ook de twee eerder genoemde competenties (de linguïstische en taalcompetentie) binnen de translatologische kunnen opnemen. We willen daarmee beklemtonen dat de juridische vertaling veel meer van de vertaler vergt dan alleen maar een uitstekende kennis van de vreemde taal in al haar registers.

3. SITUATIE VAN DE EUROPESE UNIE

De taalpolitiek van de Europese Unie die op dit moment 28 lidstaten en 24 officiële talen telt, wordt gekenmerkt door ondersteuning van de meertaligheid, hetgeen met het respecteren van diverse nationale culturen, religies, en talen samenhangt. Het doel van de gelijkwaardige juridische status van alle officiële EU-talen bestaat er met name uit de toegankelijkheid tot de juridische documenten van de EU te waarborgen voor al haar burgers in de desbetreffende nationale talen. Door het stimuleren van de taalverscheidenheid binnen de EU wordt echter ook iets anders beoogd, namelijk een hogere mate aan politieke integratie in het kader van het zich steeds verder uitbreidende Europa en het verhogen van studenten- en werkmobiliteit. Zie ook Yves (2004, 3).

Een vraag dringt zich echter op: is de Europese Unie nog steeds bij machte om met haar 28 lidstaten en 24 officiële EU-talen de voortschrijdende globalisering en daarmee gepaard gaande verengelsing in goede banen te leiden? En is de Europese Unie in staat haar multiculturalisme en meertaligheid te verdedigen? Ontstaat niet de dreiging dat meertaligheid eerder een last wordt dan een middel om de communicatie te vergemakkelijken? De be-

schikbaarheid van kwalitatief hoogstaande vertalingen is van essentieel belang voor het handhaven van de democratie binnen de EU. Aan de andere kant is het nodig om te beseffen dat de agenda voor het waarborgen van de vertaal- en tolkdiensten complex is en de kosten hoog. De EU doet een enorme moeite zodat meertaligheid niet meer alleen als het voorkomen van meerdere talen op een grondgebied (taalverscheidenheid) en daarmee samenhangende noodzaak om te vertalen gezien wordt. Meertaligheid is namelijk ook de competentie van afzonderlijke sprekers om meerdere talen te spreken (polyglossie). Dit probeert de EU in het kader van haar taalpolitiek te ondersteunen. Het leren van een tweede en derde taal kan in de meertalige toekomst van de EU misschien meer betekenen dan andere politieke maatregelen. We krijgen dus te maken met een bepaalde dubbelzinnigheid van het begrip *meertaligheid*, wat ook de huidige EU taalpolitiek sterk beïnvloedt.

4. PARADOX VAN DE MEERTALIGHEID VAN DE EU

Het doel van de taalpolitiek van de Europese Unie die het belang van het beheersen van meerdere talen door haar burgers sterk benadrukt is dat iedere EU-burger minstens twee vreemde talen spreekt. Aan de andere kant worden alle documenten in al de 24 officiële talen aangeboden. Ook hier moeten we echter opmerken dat niet al de EU-instellingen alle officiële talen op dezelfde manier gebruiken, zoals de volgende tabel laat zien:

Tabel 1: Gebruik van officiële talen en werktalen in verschillende Europese instellingen.

Eu-instelling of -orgaan	Officiële talen	Werktaalen
Europees parlement	alle 24 talen	alle 24 talen
Raad v/d EU (zittingen ministers)	alle 24 talen	alle 24 talen
Europese Commissie	alle 24 talen	Engels, Frans, Duits
Hof van Justitie v/d EU	alle 24 talen	Frans
Europese Rekenkamer	alle 24 talen	Engels, Frans, Duits
Europees Economisch en Sociaal Comité	alle 24 talen	alle 24 talen
Comité v/d Regio's	alle 24 talen	alle 24 talen
Europese Centrale Bank	alle 24 talen	Engels

Uit de tabel blijkt dat er binnen de EU diverse praktijken heersen met betrekking tot het gebruik van werktalen, waarbij voor een concreet EU-orgaan één, drie of de 24 officiële talen als werktal wordt / worden aangeduid.

Waarom zou de EU grote aantallendocumenten naar zo veel talen moeten laten vertalen, als er in principe al haar burgers in staat zouden moeten zijn om twee vreemde talen te beheersen? Onder ‘twee vreemde talen’ verstaat de EU: dat iedereen tenminste één van de meest verspreide talen van de EU beheerst (Engels, Frans of Duits). Zou het in dat geval niet voldoende zijn dat de documenten alleen in deze meest verspreide talen gepubliceerd zouden worden? Een mogelijk antwoord kan zijn dat het kennisniveau van geen van deze talen op dit moment toereikend is om juridische documenten in de vreemde taal te kunnen begrijpen (Anoniem 2013). De taalkennis van de volwassen EU-burgers is misschien zodanig goed dat ze de alledaagse communicatie aankunnen maar het begrijpen van de wetgeving in een vreemde taal vereist een veel diepere kennis.

We spreken hier over een paradox in de aanpak van de EU ten opzichte van deze kwestie ook omdat de EU deze staat niet alleen als een tijdelijke periode ziet, totdat de taalkennis van haar burgers verbetert. De taalverscheidenheid en gelijkwaardigheid van alle officiële talen wordt gezien als een waarde op zich die bewaard dient te worden. Het financieren van de dure vertaal- en tolkdiensten van de EU en de gelijktijdige ondersteuning van het leren van vreemde talen zouden we als een onnodige economische belasting kunnen beschouwen. We zullen echter proberen uit te leggen wat de EU met deze schijnbaar tegenstrijdige maatregelen tracht te bereiken.

Vanwege de politieke integratie binnen de EU is het nodig dat burgers van alle lidstaten de wetten en het beleid begrijpen. Anders is het niet mogelijk burgers een probleemloze toegang te waarborgen tot de wetgeving van de EU, waarvan eveneens de nationale wetgevingen van de lidstaten een onderdeel vormen. Dit vormt de hoofdreden voor het financieren van de vertaal- en tolkdiensten. Op deze manier bevordert de EU de taalverscheidenheid. Tegelijkertijd schenkt de EU aandacht aan de ondersteuning van polyglossie, omdat men beseft dat wanneer de EU-burgers beter voorzien zijn qua talen, ze de vreemde culturen binnen de EU beter kunnen begrijpen. Op deze manier ontstaat de mogelijkheid in dezelfde taal met anderen te communiceren, hetgeen gunstig is, zowel vanuit een politiek als een economisch standpunt. Polyglossie bevordert eveneens de mobiliteit van studenten en werkgevers. Hiermee wordt het reële functioneren van de vrije markt gestimuleerd. In dit geval kunnen we van economische en politieke integratie

spreken. In het volgende gedeelte richten we de aandacht op twee weinig verspreide talen binnen de EU, het Tsjechisch en het Nederlands.

5. POSITIE VAN HET TSJECHISCH EN HET NEDERLANDS

Vanaf de toetreding tot de EU in 2004, hebben de Tsjechische burgers de mogelijkheid om de instellingen en organen van de EU in hun moedertaal te raadplegen. Het Tsjechisch behoort tot de weinig verspreide talen binnen de EU. In de tabel met de 24 officiële talen van de EU neemt het Tsjechisch met zijn 2% van de moedertaalsprekers van alle EU-burgers (507,7 miljoen) de 13de plaats in (Eurostat 2016).

Tabel 2: Talen volgens sprekers in percentage van de EU-bevolking.

Officiële talen	Moedertaal https://en.wikipedia.org/wiki/First_language	Vreemde taal https://en.wikipedia.org/wiki/Second_language	Totaal	Niet-officiële talen	Moedertaal	Vreemde taal	Totaal
Engels https://en.wikipedia.org/wiki/English_language	13%	38%	51%	Kroatisch https://en.wikipedia.org/wiki/Croatian_language	>1%	0%	>1%
Duits https://en.wikipedia.org/wiki/German_language	18%	14%	32%	Iers https://en.wikipedia.org/wiki/Irish_language	<1%	0%	<1%
Frans https://en.wikipedia.org/wiki/French_language	12%	14%	26%	Lets https://en.wikipedia.org/wiki/Latvian_language	<1%	0%	<1%
Italiaans https://en.wikipedia.org/wiki/Italian_language	13%	3%	16%	Maltees https://en.wikipedia.org/wiki/Maltese_language	<1%	0%	<1%
Spaans https://en.wikipedia.org/wiki/Spanish_language	8%	7%	15%	Russisch https://en.wikipedia.org/wiki/Russian_language	1%	5%	6%
Pools https://en.wikipedia.org/wiki/Polish_language	8%	1%	9%	Catalaans https://en.wikipedia.org/wiki/Catalan_language	1%	1%	2%
Roemeens https://en.wikipedia.org/wiki/Romanian_language	5%	0%	5%	Arabisch https://en.wikipedia.org/wiki/Arabic_language	1%	1%	2%

Officiële talen	Moedertaal https://en.wikipedia.org/wiki/First_language	Vreemde taal https://en.wikipedia.org/wiki/Second_language	Totaal	Niet-officiële talen	Moedertaal	Vreemde taal	Totaal
Nederlands https://en.wikipedia.org/wiki/Dutch_language	4%	1%	5%	Turks https://en.wikipedia.org/wiki/Turkish_language	1%	0%	1%
Hongaars https://en.wikipedia.org/wiki/Hungarian_language	3%	0%	3%	Tamil https://en.wikipedia.org/wiki/Tamil_language	1%	0%	1%
Portugees https://en.wikipedia.org/wiki/Portuguese_language	2%	1%	3%	Galicisch	<1%	0%	<1%
Grieks https://en.wikipedia.org/wiki/Greek_language	2%	1%	3%	Baskisch	<1%	0%	<1%
Zweeds https://en.wikipedia.org/wiki/Swedish_language	2%	1%	3%	Schots-Gaelisch	<1%	0%	<1%
Tsjechisch https://en.wikipedia.org/wiki/Czech_language	2%	1%	3%	Luxemburgs https://en.wikipedia.org/wiki/Luxembourgish_language	<1%	0%	<1%
Bulgaars https://en.wikipedia.org/wiki/Bulgarian_language	2%	0%	2%	Welsh https://en.wikipedia.org/wiki/Welsh_language	<1%	0%	<1%
Slowaaks https://en.wikipedia.org/wiki/Slovak_language	1%	1%	2%	Chinees https://en.wikipedia.org/wiki/Chinese_language	<1%	0%	<1%
Deens https://en.wikipedia.org/wiki/Danish_language	1%	0%	1%	Japans https://en.wikipedia.org/wiki/Japanese_language	<1%	0%	<1%
Fins https://en.wikipedia.org/wiki/Finnish_language	1%	0%	1%	Koreans https://en.wikipedia.org/wiki/Korean_language	<1%	0%	<1%
Litouws https://en.wikipedia.org/wiki/Lithuanian_language	1%	0%	1%	Hindi https://en.wikipedia.org/wiki/Hindi	<1%	0%	<1%

Officiële talen	Moedertaal https://en.wikipedia.org/wiki/First_language	Vreemde taal https://en.wikipedia.org/wiki/Second_language	Totaal	Niet-officiële talen	Moedertaal	Vreemde taal	Totaal
Sloweens https://en.wikipedia.org/wiki/Slovene_language	<1%	0%	<1%	Urdu https://en.wikipedia.org/wiki/Urdu	<1%	0%	<1%
Estisch https://en.wikipedia.org/wiki/Estonian_language	<1%	0%	<1%	andere	2%	3%	5%

In de allereerste gepubliceerde verordening van de Europese Gemeenschap uit 1958 werd gesteld dat alle talen van de lidstaten de officiële talen van de Unie zullen worden. In die tijd bestonden er slechts vier officiële talen: het Frans, Italiaans, Duits en het Nederlands.

Het Nederlands is één van talen van de oprichtende landen van de Europese Gemeenschap en neemt met zijn 4 procent een iets hogere plaats in dan het Tsjechisch. In overeenstemming met de taalpolitiek van de EU is dit echter niet van belang, want de EU waarborgt een gelijke toegang tot de politiek en de juridische voorschriften van de EU voor al haar burgers, ongeacht het feit of het één van de grootste Europese talen betreft of een minder verspreide taal (Anoniem collectief 2008). De gelijkwaardige status van de officiële talen van de Unie betekent echter niet dat alle teksten vertaald zouden worden naar al de officiële talen. De Europese Commissie bijvoorbeeld gebruikt met het oog op het reduceren van de kosten voor haar interne gelegenheden alleen het Engels, het Frans en het Duits (zie grafiek 3 hieronder). Alleen in geval van communicatie met andere EU-organen, het publiek of de lidstaten, worden alle officiële talen gebruikt. Met een zich uitbreidende EU wordt het praktisch echter steeds moeilijker om de gelijkwaardige status van alle officiële talen te waarborgen. De vertegenwoordigers van de EU zijn echter van mening dat elk systeem dat niet de basisteksten in alle officiële talen ter beschikking zou stellen in strijd zou zijn met de filosofie waarop de EU gebaseerd is (Anoniem collectief 2014).

Het Duits is met zijn 18 procent de grootste taal, wat het aantal moedertaalsprekers betreft (90 miljoen). Het Engels, Italiaans en Frans zijn wat het aantal moedertaalsprekers betreft vergelijkbaar (60-65 miljoen EU-burgers, dat is 12-13% van het totaal). Ongeveer 38% van de EU-burgers gebruikt het Engels echter als eerste vreemde taal. Dat maakt van het Engels de meest

gebruikte taal van de EU. Deze positie van het Engels, die in het kader van de EU de *lingua franca* is, werd met de toetreding van de 12 nieuwe lidstaten in 2004 opnieuw bevestigd. Ook de positie van het Duits werd versterkt, omdat in Centraal- en Oost-Europa meer sprekers het Duits als vreemde taal beheersen dan het Frans. Uit de data van het regelmatige onderzoek naar de publieke mening *Eurobarometer*, dat door de Europese Commissie wordt verwerkt, blijkt dat de beste taalkennissen burgers hebben van landen die vrij klein zijn en wier talen niet veel verspreid zijn.

Meer dan 90% van de bevolking in acht EU-landen — Letland, Litouwen, Luxemburg, Malta, Nederland, Slovenië, Slowakije en Zweden – beweert, naast de moedertaal nog een tweede taal te spreken. Anderzijds zegt slechts 34% van de Ierse bevolking en 38% van de Britten een tweede taal goed genoeg te beheersen om een gesprek te kunnen voeren. (*Europa op de bres voor meertaligheid*, p. 5)

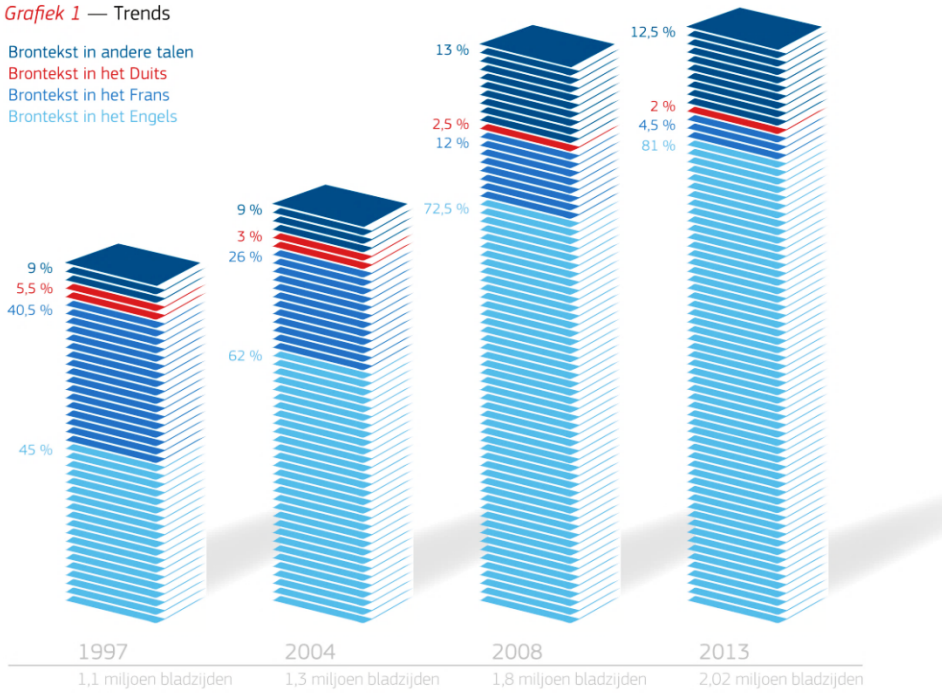
De volgende grafiek (grafiek 1)¹ geeft een overzicht van brontalen in vertaling aan. De gegevens komen van het *Directoraat-Generaal Vertaling van de Europese Commissie*. Uit het overzicht blijkt dat in 1997 de hoeveelheid van originelen in het Frans en Engels nog ongeveer vergelijkbaar was (inclusief teksten opgesteld buiten de EC). Tegenwoordig worden veruit de meeste teksten uit het Engels vertaald.²

¹ Grafieken 1-3 zijn overgenomen van *Vertaling en meertaligheid* (Anoniem collectief 2014).

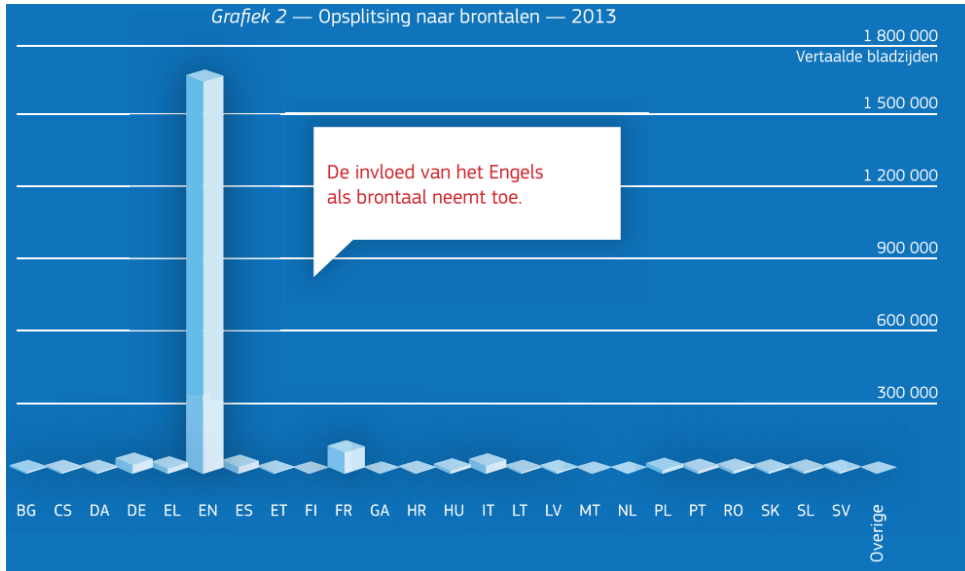
² De publicatie kwam in 2014 uit.

Grafiek 1 — Trends

Brontekst in andere talen
 Brontekst in het Duits
 Brontekst in het Frans
 Brontekst in het Engels

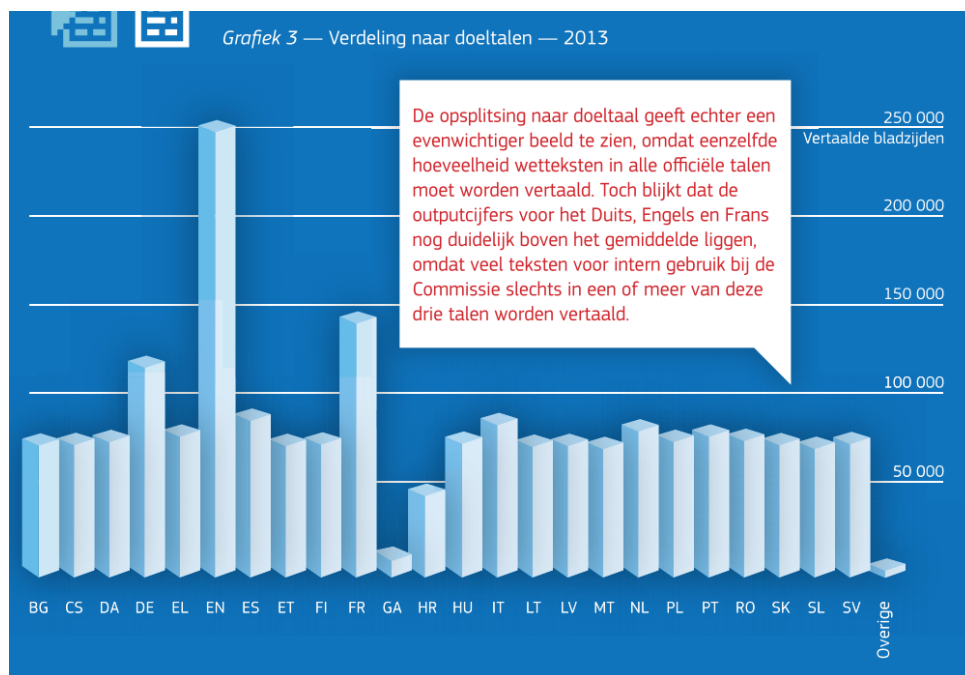

Grafiek 2 — Opsplitsing naar brontalen — 2013

Als we naar grafiek 2 kijken die een totaaloverzicht voor 2013 laat zien met een opsplitsing naar brontaal (voor het jaar 2013), is het duidelijk dat de verschillen groter zijn geworden. De positie van het Engels als brontaal stijgt nog steeds.

We kunnen stellen dat het belang van andere brontalen, met uitzondering van het Frans, Duits, Spaans en Italiaans, verwaarloosbaar is. Het Engels neemt ten opzichte van de andere officiële talen van de Unie een uiterst dominante positie in. Grafiek 3 (zie hieronder) geeft de omgekeerde situatie weer, een overzicht over 2013 van vertaalde pagina's, uitgesplitst per doeltaal. De reden voor de meer evenwichtige verdeling in vergelijking met de vorige grafiek is dat hetzelfde aantal documenten naar alle officiële talen vertaald moet worden. De grotere omvang van vertalingen naar het Engels, Frans en Duits wordt veroorzaakt door het hierboven genoemde feit dat de Europese Commissie veel documenten voor haar interne gebruik alleen naar deze drie talen of sommige ervan (zie boven) laat vertalen.

6. POSITIE VAN WEINIG VERSPREIDE TALEN

De positie van weinig verspreide talen in de context van de Europese Unie is complex. Aan de ene kant kunnen we van een bepaalde 'onderdrukking' ofwel 'bedreiging' door de grotere talen spreken, met name door het Engels. Aan de andere kant, als we ons op de weinig verspreide talen of op de vertaalde talen richten, dienen we de specifieke situatie voor vertalers van deze talen erbij te betrekken. Vertalers naar en uit weinig verspreide talen bevinden zich in een geheel andere situatie dan vertalers naar/uit (grote) wereldtalen. Zeker in gevallen waarbij zowel de brontaal als ook de doeltaal een weinig verspreide taal is, ligt het voor de hand dat er voor desbetreffende combinaties vaak geen of amper woordenboeken bestaan en dat men zich derhalve niet in een bepaald terminologisch gebied of een bepaalde tekstsoort kan specialiseren.

Zo'n vertaler is dus vaak aangewezen op zijn eigen kennis en is gedwongen om via een derde taal te werken. Wegens een te grote diversiteit aan terminologische gebieden van de te vertalen teksten is deze meestal niet in staat om op eigen kracht kwalitatieve vertaalhulpmiddelen te creëren die haar of hem in de toekomst in staat zouden stellen om het werk te professionaliseren en de gemaakte equivalenten en gebruikte parallelteksten systematisch te bewaren. (Štefková 2013, 14, vert. PKD)

De mogelijkheden om in deze situatie verbetering te brengen, liggen duidelijk op het gebied van het onderwijs en de daarbij toegepaste moderne technologieën. De EU ondersteunt het onderwijzen en het leren van Europese talen door een reeks programma's te financieren. Dergelijke programma's bevatten internationale projecten waarbij partners uit minstens twee, vaak ook meerdere EU-landen betrokken zijn. De inhoud van deze programma's is zo ontworpen dat het het nationale opleidingsbeleid van de diverse lidstaten kan aanvullen. Tot de meest bekende behoort het programma *Comenius* (betreft opleidingen op basis- en middelbaar niveau), het programma *Erasmus* voor universitaire studenten en docenten, het programma *Leonardo da Vinci* gericht op vakkundige opleidingen en het programma *Grundtvig* bestemd voor opleidingen voor volwassenen. De EU stimuleert haar burgers om vreemde talen te leren op alle opleidingsniveaus en in alle fasen van het actieve leven; de afzonderlijke overheden van de lidstaten dragen echter zelf de verantwoordelijkheid voor het eigen nationale opleidingsbeleid, waaronder ook het taalonderwijs hoort.

7. VOORUITZICHTEN ONDERZOEK EN CONCLUSIE

De bijdrage aan de taalpolitiek van de EU is vooral daarin gelegen dat deze er in het kader van een meertalig Europa voor zorgt dat er niet alleen geïsoleerde taaleilandjes ontstaan maar dat er door allerlei projecten bruggen worden gebouwd die de afzonderlijke talen en culturen van de EU-lidstaten verbinden.

In haar ondersteunende programma's concentreert de EU zich niet alleen op de grote (officiële) talen maar ook op minderheidstalen, talen van immigranten en talen van belangrijke handelspartners van de EU. Hoewel de meeste Europeanen die een vreemde taal willen leren het Engels kiezen (opgevolgd door het Duits of het Frans), kan juist de keuze van een andere vreemde taal een groot voordeel betekenen bij de zoektocht naar een geschikte baan. De kennis van een andere vreemde taal is eveneens de sleutel tot reële mobiliteit binnen de EU en het gebruik van alle werk- en studiegelegenheden op het Europese continent.

De ongelijke verhouding tussen het Engels met name als brontaal en de andere officiële talen is zo opvallend dat de vraag rijst hoe dit uitwerkt op de termvorming in de diverse talen waarin vertaald wordt. Wat betekent dit voor de (nieuwe) Europese terminologie in de desbetreffende talen? Hierbij valt te denken aan de verwantschap tussen het Engels en het Nederlands als Germaanse talen en het Tsjechisch als een Slavische taal die veel verder van het Engels afstaat. Verloopt het termvormingsproces anders of is die ongeacht het verschillende taalkundige karakter van het Tsjechisch en het Nederlands vergelijkbaar? Kunnen we nog andere parallellen vinden tussen het Euro-Nederlands en het Euro-Tsjechisch? Doet primaire termvorming binnen de EU-context zich alleen in het Engels voor en hebben we in de andere EU-talen alleen met secundaire termvorming te maken? Deze vragen zullen in het kader van het habilitatieproject verder onderzocht worden.

REFERENTIES

- Anoniem. 2013. *Fakten zur Mehrsprachigkeit*. Electronisch beschikbaar op http://language-diversity.eu/wp-content/uploads/2013/05/Fakten-zur-Mehrsprachigkeit_DE.pdf (geraadpleegd op 21 januari 2017).
- Anoniem collectief. 2006. *Europeans and their Languages*. Electronisch gepubliceerd op http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_243_en.pdf (geraadpleegd op 21 januari 2017).

- Anoniem collectief. 2008. *Europa op de bres voor meertaligheid. Talen in de Europese Unie*. Luxemburg: Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen. Electronisch beschikbaar op <https://bookshop.europa.eu/nl/europa-op-de-bres-voor-meertaligheid-pbNAAB08127/> (geraadpleegd op 21 januari 2017).
- Anoniem collectief. 2012. *Special Eurobarometer 386. Europeans And their Languages. Annexes*. Electronisch Beschikbaar op http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_386_anx_en.pdf (geraadpleegd op 21 januari 2017).
- Anoniem collectief. 2014. *Vertaling en meertaligheid*. Luxemburg: Publicatiebureau van de Europese Unie 2014. Electronisch beschikbaar op <https://bookshop.europa.eu/nl/vertaling-en-meertaligheid-pbHC0414307/> (geraadpleegd op 21 januari 2017)
- Els, Theo van. 2005. 'Multilingualism in the European Union.' *International Journal of Applied Linguistics* 15, 3: 263-281, <http://www.blackwellsynergy.com/doi/abs/10.1111/j.1473-4192.2005.00091.x>; geraadpleegd op 12-10-2015.
- Eurostat. 2016. *Population on 1 January*. Electronisch beschikbaar op <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00001> (geraadpleegd op 21 januari 2016).
- Gazzola, Michele. 2006. 'Managing multilingualism in the European Union: Language Policy Evaluation for the European Parliament.' *Language Policy* 5, 4, 395-419. doi:10.1007/s10993-006-9032-5. <http://www.springerlink.com/content/47253614164m4371/fulltext.pdf> (geraadpleegd op 12 oktober 2015).
- Knap-Dlouhá, Pavlína & Marketa Štefková. 2008. 'Rechtstaallandschap: Intralinguale vertaling van juridische terminologie bij de didactisering van juridische vertaling.' In Zdenka Hrnčířová, Ellen Krol, Kees Mercks, Jan Pekelder, Jesse Ultzen (eds). *Praagse perspectieven* 5, Praha: Universitas Carolina, Facultas Philosophica, 79-90.
- Raad van de Europese Unie. 2008. *Geconsolideerde versie van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie*. Electronisch beschikbaar op <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655-re01.nl08.pdf> (geraadpleegd op 21 januari 2017).
- Štefková, Marketa. 2013. *Právny text v preklade. Translatologické aspekty právnej komunikácie v kombináciách málo rozšírených jazykov*, Bratislava: Iura Edition/Wolters Kluwer.sk.
- Temmerman, Rita. 1999. *Taaltechnologie, Terminologie met Multiterm*. Brussel: EHS-Toegepaste taalkunde.
- Yves, Peter. 2004. *Managing or Celebrating Linguistic Diversity in the E.U.?* Montreal: Université de Montréal, Institute for European Studies.
- www1 – <http://cf.hum.uva.nl/tsjechisch/> (geraadpleegd op 12 oktober 2015).

WPLYW PRAWA EUROPEJSKIEGO
NA NIDERLANDZKI I CZESKI JEZYK PRAWA
— ANALIZA PORÓWNAWCZA

Streszczenie

Przedmiotem niniejszego artykułu jest znaczenie tłumaczenia prawniczego w wielojęzycznej Europie. Po scharakteryzowaniu specyfiki tłumaczeń prawniczych i komunikacji prawniczej autor artykułu koncentruje uwagę na specyficznej pozycji, jaką zajmuje Unia Europejska w kontekście wielojęzyczności i usług tłumaczeniowych. Chociaż oficjalnie wszystkie języki Unii Europejskiej mają ten sam status, autor artykułu bada faktyczną sytuację i podejmuje temat formowania się tzw. „wor-

king languages” używanych w najważniejszych instytucjach Unii Europejskiej. Ciekawą perspektywę badawczą daje autorowi porównanie oficjalnej liczby tłumaczonych w 1997 i 2013 roku języków źródłowych z liczbą przetłumaczonych stron na każdy język docelowy. Silnie dominująca pozycja języka angielskiego nie budzi zdziwienia. Autor bada pozycję dwóch europejskich języków niszowych, niderlandzkiego i czeskiego.

Przełożyły mgr Kamila Tomaka i mgr Agnieszka Flor-Górecka

Słowa kluczowe: tłumaczenie; Unia Europejska; języki niszowe; tłumaczenie prawnicze; niderlandzki; czeski.

THE INFLUENCE OF EUROPEAN LAW
ON DUTCH AND CZECH LEGAL LANGUAGE: A COMPARISON

S u m m a r y

A b s t r a c t. The subject of the following contribution is the importance of legal translation in multilingual Europe. After mapping the characteristics of legal translation and legal communication, attention will be paid to the specific situation of the European Union in the context of multilingualism and translation services. Even though all the official languages of the European Union have the same status on paper, we will take a look at the real situation and especially at the forming of the so called “working languages” and the use of them in the most important institutions of the European Union. An interesting perspective will give us the comparison of the official amount of source languages in translation in 1997 and in 2013 and the amount of translated pages per target language. The strong dominating position of English will be obvious. As a case study, the position of two less spoken European languages, Dutch and Czech, is explored.

Key words: translation; European Union; less spoken languages; legal translation; Dutch; Czech.